

BIBLIOTEKA

8BH-32

P55

HASAN M. PETRELA

NE MËSHIREN
E NJERËZVE
(NOVELE)

TIRANË 1959

854-32
P55

26390
BIBLIOTEKA E SHIETI
GJYKASTER

HASAN M. PETRELA

NË MËSHIRËN E NJERËZVE

(NOVELË)

3003

N.Sh. Botimeve «Naim Frashëri»
TIRANË, 1959

HASAN PETRELA

Shkrimtari i ri **HASAN PETRELA** lindi në Tiranë, në vitin 1927. Rrjedh nga një shtresë e varfër fshatare. Fëmijnë ai e kaloi në varfëri, aq sa u detyrua të lejë shkollën fillore për të siguruar kafshatën e gojës, duke punuar si shegert, etj.

Gjatë luftës nacional çlirimtare ai u pranua në rininë komuniste. Mori pjesë në radhët e ushtrisë nacional çlirimtare. Është dekoruar me medaljen e Kujtimit, të Trimërisë dhe të Çlirimit.

Në vitin 1955 mbaroi Institutin e Lartë Pedagogjik katër vjeçar (fakultetin e historisë). Qysh nga viti 1949 punon si gazetar.

Aktivitetin letrar e filloi në vitin 1947-1948. Në fillim ai botoi skica të vogla — përshkrime, pastaj tregime nga e kaluara dhe realiteti i kohë së sotme. Në vitin 1955 ai fitoi çmimin e dytë në konkursin e shpallur nga komiteti qëndror i rinisë.

Vepra më serioze e tij është novela: «Në mëshirën e njerëzve» që fitoi çmimin e tretë në konkursin e shpallur me rastin e dyzet vjetorit të revolucionit socialist të Teodorit.

---

*Shokëve të vegjëlisë me të
cilët ndava kafshatën e gojës,
me dashuri.*

Autori

I

Thonë se jeta është këngë. Por ka këngë gëzimi dhe këngë hidhërimi. Disa jetën e kanë kaluar në qetësi e në rehati të plotë, ca të tjerë kanë vuajtur e hequr shumë, si krimbi ndën gur.

Po unë? E kush jam unë? A vlen që unë tu tregoj se si jetuam ne, (në u quajtë të jeteuar), si e kaluam rini-në tonë (në u quajtë rini!).

Unë mendoj po, vlen. Unë do të tregoj vetëm ato gjëra që kam parë ose dëgjuar vetë, pa u shtuar asnjë presje, pa u bërë asnjë zbukurim.

II

Më vjen më mbarë ta nis nga shkolla. Ndërtesa e shkollës sonë ish me tulla të kuqe, të pabojatisura. Ajo gjëndeje në lindje të Tiranës, përballë një ëmbëltoreje të vogël. Tek kjo ëmbëltore ne shpesh herë blenim kallama sheqeri të kuq, e i zoti i saj, një lumjan me trup të madh, që mbante çidikë të ngushta, na hiqte prej veshi kur kujtonte se po e hutonim për t'i vjedhur ndonjë gjel she-

qeri. Po kur i tregonim groshin, ai na përkëdhelte dhe na ledhatonte...

Në atë shkollë unë kalova plot katër vjet. Vitin e pestë s'e krevat dot.

Ishte ditë prilli, ditë e bukur dhe e ngrohtë. Po vra-poja pas një fluturë, kur më lajmëruan se im atë, usta, ish rrëzuar nga çatia e një ndërtese. Nxitova për në shtëpi. Atje kish plasur poterja. Nëna s'dij ku kish vajtur, ndërsa unë, si djali më i madh, u turra nëpër rrugët e qytetit. Ku ta gjëja babanë?...

Kur u ktheva në shtëpi, atë e kishin shtrirë në hatat; ish fare i zbetë. Nëna lutej me lot ndër sy që ta çonin në spital, kurse babaj lëvizte vetëm vetullat në she një kundërshtimi.

Më vonë, në vizitën që iu bë, mjeku tha se i janë thyer tre fije brinjë dhe këmba e djathtë i është dërmuar fare... Në këto rrethana pra, u përcaktua edhe fati im. U vendos që të lija shkollën për t'u pajtuar shërbëtor!... Ahëre isha 12 vjeç...

II

Nëna erdhi në shkollë dhe bisedoi me drejtorin që të më rregjistronin përgjithmonë.

— Si? — pyeti drejtori me habi.

— Nga halli, zoti drejtor! — tha nëna.

— Më dhimset ky djalë! — foli drejtori pas pak, i kredhur në mëjtime. — Me mësimet ka shkuar gjithmonë mirë: është ca çapkën, po prap seprap kisha besim tek ky. Pastaj më duket si e tepërt që ta pajtoni yzmeqar qysh në këtë moshë!...

Fjalët e tjera të drejtorit nuk i ndëgjova më. Syt m'u ernësuan; më vinte për të qarë kur mendoja se do të isha shërbëtor dhe se do të ndahesha nga shkolla, nga librat dhe nga shokët e mij të dashur!...

Drejtori më vështroi përmes xhamave të syzave dhe më tha si një prind:

— Përpiqu të bëhesh djalë i mirë. Nuk je vetëm ti që po e braktis shkollën; si ti ka me qindra!

Unë dhe nëna s'thamë gjysëm fjale, po ikën ngadalë, si fshehurazi, sikur të kishim bërë ndonjë faj. Kur u larguam, e ktheva përsëri kokën nga shkolla dhe i thashë asaj: lamtumirë, shkollë e dashur, lamtumirë përgjithmonë!...

III

Të nesërmen më paraqitën tek zotnia që do t'i shërbeja. Ai ishte pastičier, një burrë i shkurtër, po trashaman, me ca sy si të maces; sapo hymë, më hodhi një vështrim hetonjës. Pastaj duke më ardhur rrotull, filloi të flasë me një zë të trashë basi:

— Duket se është pak inatçi, fëmi, ë? !...

Nëna buzëqeshi dhe e pyeti:

— Po ku e kuptoni ju?

— Tek flokët, ja, këtu mbi ballë, flokët e tij formojnë një tufë me qime t'ashpra. Të tillë njerëz janë kokëfortë...

Mu duk se pastičieri kish pirë se i qelbej goja.

— Sepse njerzit, — vazhdoi ai, — janë si kafshët. Ka kafshë të buta dhe t'egra. Për shëmbëll ka kuaj të butë e kuaj të egër. Kështu ngjet edhe me njerëzit. Nejse, në qoftë inatçi, tamthat e veta do të pëlcasë! Unë dua që me myshteritë të sillet urtë e butë, të mos ketë dorë, (këtu ai e preu fjalën dhe m'i nguli ato syt e tij të vegjël në një mënyrë të tillë që më frikësuan)... se dora është vesi më i poshtër që mund të ketë njeriu...

— Sa për atë!... — ndërhyri nëna.

— Nuk thashë se është i tillë, po gjërat t'i bisedojmë qysh tani, më mirë. Ja, kapedan, ky është dyqani im; atje tej, pas perdes është kuzhina ku bëjmë pastat; atje ti do të kesh mjaft punë. Do të mësosh zanat, e atëherë, mbase do të bëhesh edhe ti, si të them, esnaf!

Ai e tërhoqi nënën më një anë e i tha diçka në vesh, pastaj u avit tek unë e më foli me zërin e tij të vrazhdë: — Puna këtu është orar pa orar; do të të takojë të punosh 10 orë, por ka ditë, sidomos në raste festash, kur do të punosh edhe 14 orë rresht. Paratë do t'ja dorëzoj nënës krye çdo jave. Tani, kapedan, eja me mua, në guzhinë, për të filluar punën. Ç'ke që je kaq i dëshpëruar? ...

Nëna vuri dorën e sajë mbi supin tim dhe më tha si me lutje: shko bir, fillojë punën. . .

Unë vajta në guzhinë. Guzhina ishte e vogël, si një koridor i ngushtë. Në të djathtë ishin dy a tre kazanet e mëdhej.

— Këtu nuk do të jesh vetëm, — më tha ustaj — unë kam edhe një çirak tjetër, po tani për tani ai nuk vjen në punë. . .

Desha ta pyes përse ai nuk vinte në punë tani për tani, po ustaj m'a preu: — shiko, kapedan: merre këtë pecen dhe fillo e pastro kazanet. Si të mbarosh, më lajnëro. —

E mora pecen në dorë dhe fillova të pastroj kazanet. Kuzhina m'u dukte si varr. Një erë e qelbur, një erë e rëndë guzhine më bënte gati të villnija. Po më mbante shpresë se shpejt do të mësohesha me këtë erë të keqe.

Si i pastrova kazanet, ustaj më tha: — Dëgjo, kapedan, mua nuk më pëlqen të më thërrasin as zotni, as usta. Më thirr me emër. Më quajnë Mehmet. Kështu, pra. Tani me që s'ke më punë, eja të më fërkosh pak shpatullat. Jam i dërmuar nga lodhja. . . Shko dhe ulë qepenin se ora vajti 12.

Unë ula qepenin ndërsa ai vajti e u shtri në guzhinë. mbi një krevat me susta. Në fillim atë njeri e doja, sepse duke më marrë në punë më bëri një nder të madhe, po më vonë e mora inat. Kur e fërkonja, duart e mija të vogla zhyteshin në trupin e tij gjithë tul, e ai i pushtuar nga kënaqësija, rënkonte si një derr. E fërkoja një kohë të gjatë e ai s'më thosh mjaft se u lodhe.

— Ja, shikoje dhe vetë, — ankohej orë e çast, — punë s'ka, mungon paraja, ka krizë, qesatllëk... Kurse ti, në krye të javës do rrogën. Zoti e di se si do të mbarojmë!...

Unë doja të dija, cili ishte ai tjetri që punonte në dyqan. Këtë gjë e mësova, por pas tri ditësh, kur bëfas u fut në kuzhinë një djalë me dorë të lidhur. Më buzëqeshi me dashuri, dhe kur ustaj iku, filluam një bisedë të përzëmërt. E quanin Jusuf, ishte nga Peshkopia, kish tetë ditë që s'punonte, mbasi i qe derdhur kazani me ujë të nxehtë e i kish përvëlur dorën e djathtë dhe pöthuaj se tërë këmbën e majtë. Po megjithëkëtë, edhe gjatë këtyre ditëve, ustaj nuk e kish lënë rehat: i kish dhënë një dhi race për ta kullotur.

— Ustaj më tha se vjen nga shkolla, ë? — më pyeti Jusufi.

— Po, vij nga shkolla.

— Të pëlqente shkolla?

— Shumë!

— Kurse mua aspak. Ku ka si zanati! Njeriu mëson një zanat dhe për 10 vjet bëhet usta.

— Sa kohë ke që punon këtu?

— Shtatë vjet.

— Domethënë edhe tre vjet ti bëhe usta, ë?

Jusufi më vështroi me dyshim dhe tha duke tundur kokën si i pa kënaqur:

— Që të bëhesh usta, duhet kapital, kurse mua kapitali më mungon.

— Po ke shtatë vjet që punon, ti duhet të kesh ruajtur para!...

— Eh, more vëlla! Kësaj i thonë shtatë vjet në kurbet, — një verë në det!... Kur më mori në fillim isha 14 vjeç. Aherë më qe zotuar se do të më bënte djalë të shpirtit, se do të më martonte se do të më jepte rrogë të mirë. Kjo gjë mua më leverdiste se isha jetim...

Isufi lëpiu buzët dhe ra në mejtime.

Po e keqja më e madhe ishte se ustaj i kish mësuar ca vese shumë të këqia: Isufi fliste shumë për femra, ish tinzar, mburrej se dinte çdo gjë; mua më shiste mendje, kurse përpara ustajt ishte në gjëndje të bënte çdo poshtërsi. Një ditë erdhi në dyqan një vajzë e re, me çarçaf; ustaj na bëri shenj që të futeshim në guzhinë. Q'andej ne pamë se si ustaj i sillej me urtësi e përkëdhelje, i mbushi një qeskë me bombona dhe filloi ta vështrojë plot zjarr. Vajza, një syzezë dhe faqekuqe, nxori paratë, po ustaj i t'ha: — Mbai, o xhan, ato i ke peshqesh nga unë...

— S'ke turp që flet kështu?! — tingëlloi zëri i zëmëruar i vajzës dhe pamë që bombonat u shpërndanë mbi xhamin e banakut.

— Prisni, mos u zëmëroni, unë...

— Maskara! — e ndërpreu ajo. — Je dhe burrë i martuar!...

Ustaj ngriu në vënd. Vajza iku dhe ne dolëm nga guzhina, si për ta ngushlluar ustanë.

— Po ju?! — na bërtiti me një zë të vrazhdë. — Pastaj duke i lëshuar krahët t'i varen poshtë, foli me një ton të dëshpëruar:

— A e patë ç'kurvë që është? Unë e njoh, e njoh mirë atë... Ç'e do! Më mori erzin kurva...

Befas syt'e tij flakruan. — Shiko — i tha Isufit me një etje ujku — do të të jap pesë lekë sikur ta kapësh në udhë ta shash, ta poshtrosh...

— Po sikur të thërrasë?.

— Hajde, mos kij frikë, më ke mua.

Isufi vrapoi pas vajzës. I vajti pranë e i ra me bryl, pastaj i shkeli synë. Vajza e shtyu. Edhe ai e shtyu. Ajo desh të largohej, po ai e shau.

Ustaj kish dalë në mes të rrugës, dhe me duart e vëna në vithet e kërcyera, qeshte me gjithë shpirt. Atëhere dolën në udhë edhe tregtarë të tjerë, dhe e mjera vajzë u gjënd ngushtë. Uli kokën e ja shkrepiti të qarit, pa ditur ç'të bëjë. Dikush ndërhyri për ta qetësuar atë, po ustaj vrapoi e i tha:

— Ty ç'të duhet? ... Le të vrasin veten po të duan, ajo është vajzë rrugash.

— Ashtu? — pyeti si me çudi një burrë me gjyslykë.

— Po, po, e njoh unë, është kurvë me patentë... — vijoi ustaj.

Ustaj po çpifte me paturpësinë më të madhe. Fytyra e tij gjithë tul, kish marrë shprehje gëzimi. Ato sytë e tij të vegjël lëviznin gjithë lezet, ndërsa grushtet i kish mbledhur shuk, dhe i entuziazmuar nga sukcesi, i përplaste shpesh herë njerin mbi tjetrin, pa ditur se ç'bënte.

Kur erdhi Isufi, ustaj i buzëqeshi me djallëzi dhe i rrahu supet në shenjë mirënjohjeje. Pastaj i tha, duke e shikuar shtrembët me ato sytë e tij të vegjël:

— Duhej t'ja kishe ngritur çarçafin që t'i dukeshin shalët...

— Po edhe aq sa bëra qe mjaft!...

— Po jo për pesë lekë ama!... — dhe mbylli njerin sy.

Isufi heshti.

— Nejtë, për të marrë të kesh tek unë, — i tha ustaj dhe u fut në kuzhinë. Pas tij vajtëm dhe ne, dhe filluam punën. Unë mbushja kazanet me ujë, Isufi thyente vezë dhe të bardhën e tyre e hidhte në një tas të madh, dhe pastaj fillonte dhe e rrihte deri sa e bënte shuk, si top dëbore.

Mua s'më hiqej nga mendja ngjarja me vajzën. Doja ta pyesja Isufin përse e bëri të qajë atë vajzën e mjerë,